

מלך אוהב צדקה ומשפט

The חתימה of the ברכה of השיבה שופטנו is troublesome on two counts. First, why is it the only הברכה in עשרה שמונה עשרה that includes the word: מלך? Second, why do we shorten the ברכה during עשרת ימי תשובה?

The אבודרהם presents the following answer to our first question:

ספר אבודרהם שמונה עשרה ד"ה אתה קדוש-אתה מוצא כי לא נתקן מלך בחתימות שמונה עשרה ברכות כלם אלא בארבע ברכות בלבד. והן שלש ראשונות אלו וברכת השיבה שופטנו. והטעם מפני שחתימות שלש ברכות ראשונות אלו רומזות לאבות כי חתימת ברכה ראשונה היא מגן אברהם וחתימת ברכה שנייה מחיה מתים כנגד יצחק, על שם שלקה אביו בידו הסכין לשוחטו במצות הבורא והי' חשוב כמת ואח"כ לא הניחו הבורא לשוחטו והרי כאלו החיה אותו. וחתימת ברכה שלישית הא-ל הקדוש כנגד יעקב ע"ש שהיתה מטתו שלימה וקדושה שלא יצא ממנו זרע פסול. וחתימת מלך אוהב צדקה ומשפט רומזת לדוד המלך היושב על המשפט ולפיכך תקנו בסוף ארבעתן מלכות בעבור חשיבות שהן רומזות לאבות ולדוד והוא ע"ש מה שנאמר לדוד (ש"ב ז, ט) ועשיתי לך שם גדול כשם הגדולים אשר בארץ, כנ"ל. ואח"כ מצאתי שפירש הריב"א נר"ו כי מפני ששלש ראשונות הם כנגד ג' אבות ונאמר בהם אלהות אמר כנגדם שלש מלכויות, ומלך אוהב צדקה ומשפט כנגד מה שכתוב אלקי דוד אביך וכן כתוב (תהי' קמה, א) ארוממך אלקי המלך ואברכה שמך לעולם ועד. ואמר (שם קמו, י) ימלוך ה' לעולם אלקיך ציון וגו':

The ט"ז and the אבודרהם present these answers to the second question:

ט"ז אורח חיים סימן קיח ס"ק ב-מיהו אם אמר כו'. - בטור כתב כאן בשם אחיו ה"ר יחיאל שהיה קשה לו מ"ש מלך אוהב צדקה ומשפט מהמלך המשפט לענין שצריך לחזור לראש אם שכח וכתב אח"כ בשם מחזור ויטרי דגרס בגמ' כל השנה אומר הא-ל הקדוש הא-ל המשפט ולפ"ז שפיר יש שינוי בהמלך המשפט שמזכיר בה מלכות לפי שעכשיו יושב על המשפט לדון כל העולם ומראה עצמו מלך על המשפט וי"א כל השנה מלך אוהב צדקה ומשפט דגבי משפט שייך לומר מלכות טפי משאר ברכו' כו' ועפ"ז כ' רמ"א כאן שא"צ לחזור אם אמר מלך אוהב צדקה ומשפט וכ"ה דעת הר"י והג"מ אבל הטור עצמו כתב בה' ר"ה שצריך לחזור ושם עיקר הדין וכ"כ התו' והרא"ש בספ"ק דברכות ונ"ל די' חילוק אפי' בנוסח מלך אוהב צדקה ומשפט דבכל השנה אין המשפט עיקר אלא הצדקה עיקר ולכך הקדימו צדקה למשפט אבל מר"ה עד יה"כ המשפט עיקר ולכך לא מזכיר צדקה. ועוד נ"ל די' הפרש ביניהם דהיינו שיש חילוק בין הזמנים דוגמ' לדבר ב"ד של מטה די' לה יום מוגבל לישיבת ב"ד שיושבים מעצמם אבל בשאר הימים אין יושבים אא"כ באים בני אדם

ומבקשים שישבו וידונו ביניהם כ"ה בב"ד שלמעלה דבכל השנה אין יושבים לדין אא"כ מבקשים ממנו ית' מחמ' שיש קטרוג של מדה"ד וע"ז אמר בכל השנה מלך אוהב צדקה ומשפט דהיינו שהוא אוהב המשפט ע"פ המעורר אותו לקיים משפט כרצון המעורר משא"כ בר"ה וי"כ הוא ית' בעצמו הוא המשפט מצד עצמו.

ספר אבודרהם ד"ה השיבה שופטינו-ויכתב ה"ר יחיאל בן הרא"ש תמה אני על חתימת זו הברכה למה נשתנית מכל חתימת ברכ' שמונה עשרה לענין מלכות הא קיימא לן ברכה הסמוכה לחבירתה אין בה מלכות ועוד לכאורה איני יודע מה הפרש גדול בין מלך אוהב צדקה ומשפט ובין המלך המשפט לענין שצריך לחזור לראש אם שכח אך שאינו רשאי לשנות מה שהורגל בפי כל. אמנם שמעתי שבפרובנציה אין אומרים מלך וישר בעיני. שוב מצאתי בסדר הנק' מחזור ויטרי ה"ג בפ"ק דברכות (יב, ב) כל השנה כולה אומר הא-ל הקדוש הא-ל המשפט חוץ מעשי"ת שאומר המלך הקדוש המלך המשפט לפי שעכשיו יושב על המשפט לדון כל העולם וי"א כל השנה כולה מלך אוהב צדקה ומשפט דגבי משפט שייך לומר מלכות טפי משאר ברכות כמו שנא' מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יהרסנה ונשאתי.

הא-ל אוהב צדקה: חתימת הברכה and the ט"ז refer to the following. That version of the חתימה has significant Halachic implications: ומשפט.

שולחן ערוך אורח חיים סימן קיח'-סעיף א'-השיבה שופטינו, חותם בה מלך אוהב צדקה ומשפט; ומר"ה ועד יום הכפורים חותם המלך המשפט. *לגמ':* מיהו אם אמר מלך אוהב צדקה ומשפט, אין צריך לחזור, ולא אמרו שיחזור אלא במקום שכל השנה אומרים הא-ל אוהב צדקה ומשפט (הר"י ספ"ק דברכות וטור והגהות מנהגים), וע"ל סימן תקפ"ב.

We can conclude from the רמ"א that the practice of changing the wording of the ברכה of הא-ל during the ימי תשובה began in places where the חתימה was הא-ל. The reason חז"ל changed the ברכה of הא-ל אוהב צדקה ומשפט was to have it run parallel with the ברכה of הא-ל הקדוש. A second possible source may be places that followed מנהג ארץ ישראל. Their wording is: ברוך אתה ה' אוהב המשפט, with neither the word: הא-ל nor the word: מלך. The word: מלך may have been added to reflect that the רבנו של עולם sits in judgment during the ימי תשובה. The reason for the two versions of the חתימת הברכה is the two versions of the following גמרא:

מסכת ברכות דף יב' עמ' ב'-אמר רבה בר חיננא סבה משמיה דרב: כל השנה כולה אדם מתפלל הא-ל הקדוש, מלך אוהב צדקה ומשפט, חוץ מעשרה ימים שבין ראש השנה ויום הכפורים שמתפלל המלך הקדוש והמלך המשפט.
ספר שבולי הלקט סדר ראש השנה סימן שה'-גרסינן בפרק קמא דברכות אמר רבה בר בר חנה כל השנה כולה מתפלל אדם הא-ל הקדוש הא-ל המשפט חוץ מעשרת ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים שמתפלל המלך הקדוש המשפט.

TRANSLATION OF SOURCES

ל"ה אתה קדוש -The word: Melech is not found in the close of any of the Brachot of Shemona Esrei except in the close of four Brachot. They are the first three Brachot and the Bracha of Hasheiva Shofteinu. The reason being that the endings of the first three Brachot of Shemona Esrei reflect the fact that they refer to the three Avot. The first Bracha ends: Magen Avrohom and the second Bracha ends: Michayei Maysim. This is a reference to Yitzchok. Yitzchok's father took a knife in his hands for the purpose of slaughtering Yitzchok on instruction from G-d. From the moment Yitzchok's father took the knife in his hands to slaughter Yitzchok, it is as if Yitzchok was already dead. G-d then stopped Yitzchok's father from proceeding to slaughter him. This series of events is viewed as if Yitzchok was in fact killed and then brought back to life. The end of the third Bracha "Ha'Ail Ha'Kadosh" is a reference to Yaakov. Yaakov's offspring was untainted. Yaakov was considered holy because he did not give birth to any non-believers. The end of the Bracha of Melech Ohaiv Tzedaka Oo'Mishpat is a reference to King David who reigned justly. As a result Chazal inserted the word: Melech in the endings of these Brachot to reflect their importance in that they refer to the Avot and Dovid Ha'Melech. Chazal further based the insertion of the word: Melech on a verse composed by Dovid Hamelch: V'Aseita Lecha Shem Gadol KiShem Ha'Gedolim Asher B'Aratz. I then found support from what the Revei Neri explained: Because the first three Brachot refer to the Avot and the name of G-d is mentioned next to their names so we mention G-d as king. The Bracha of Oheiv Tzedaka Oo'Mishpat contains a reference to G-d as king because of the verse: Elokei Dovid Aveicha and it is further written: Arromimcha Elokei Ha'Melech V'Avarcha Shimcha L'Olam V'A'Ed and the verse: Yimloch Hashem L'Olam Elokeiyich Tzion etc.

ב' ק"ח' ס"ק ב' -The Tur wrote in the name of his brother, HaRav Yichiyal that he had a question as to why when the prayer leader said: Melech Ohaiv Tzerdaka Oo'Mishpat instead of Ha'Melech Ha'Mishpat during the Asara Yimai Teshuva, the prayer leader had to return to the beginning of the Bracha. He then answered in the name of the Machzor Vitri who says that there is another version of the Gemara that was the basis for the change in wording of the Bracha. There it was written: all year, we recite: Ha'Ail Ha'Kadosh Ha'Ail Ha'Mishpat. Based on that version of the Gemara, it is understandable why we change the wording to Ha'Melech Ha'Mishpat. We change the wording of the Bracha to Malchut to reflect that during this period G-d holds court and judges the world and shows that he is King over all justice. There are those who recite the words: Melech Ohaiv Tzerdaka Oo'Mishpat throughout the year. They base their wording on the fact that it is appropriate to associate the concept of Malchut with the concept of justice. That is why the Ramah wrote that it was not necessary for the prayer leader to return to the start of the Bracha during the Asara Yimai Teshuva if he said: Melech Ohaiv Tzedaka Oo'Mishpat. That is also the opinion of the Rey and the G'm. However, the Tur himself wrote in Hilchot Rosh Hashona that it is necessary to return to the start of the Bracha. That is the proper way for us to conduct ourselves. So wrote Tosaphot and the Rosh at the end of the first chapter of Masechet Brachot. It appears to me that there is a difference between the wording of Melech Ohaiv Tzedaka Oo'Mishpat and Melech Ha'Mishpat. During the year, the word: justice is not what is emphasized rather Tzedaka is emphasized. That is why the word: Tzedaka comes first.

But between Rosh Hashona and Yom Kippur, Ha'Mishpat is emphasized and that is why the word: Tzedaka is omitted. There is a further difference between the two periods. Let us compare this to a human court. They have set days when they meet. They do not meet on the other days unless there is a dispute that must be resolved. The heavenly court is different. The heavenly court does not meet unless there is someone who is persecuting the Jews and the Jews ask that the heavenly court sit. That is why we recite the words: Melech Ohaiv Tzedaka Oo'Mishpat. This means that G-d likes to perform justice when the Jews ask for justice. However in the period between Rosh Hashonah and Yom Kippur, G-d sits in judgment on his own initiative.

ספר אבודרהם ד"ה השיבה שופטינו - Rav Yichiyal son of the Rosh was surprised by the fact that the ending of the Bracha of Hasheiva Shofatainu was different than the endings of the other Brachot of Shemona Esrei in that the ending included the word: Melech. He was surprised because of the rule that a Bracha that is connected to another Bracha does not contain a reference to Malchus. Moreover he was not sure how the difference between reciting: Melech Ohaiv Tzedaka Oo'Mishpat and reciting Melech Ha'Mishpat would cause the prayer leader to have to repeat the Bracha if he forgot to change the wording even though it is usually inappropriate to deviate from what the wording used by the congregation. Nevertheless, I heard that in Provencia they did not recite the word Melech (instead they would say: Ohaiv Tzedaka Oo'Mishpat) and that wording appears to me to be correct. I did find in the holy book, the Machzor Vitri that all year round one should say: Ha'Ail Ha'Kadosh and Ha'Ail Ha'Mishpat except in the Asara Yimei Teshuva when one says Ha'Melech Ha'Kadosh and Ha'Melech Ha'Mishpat because on those days, G-d is sitting in judgment in that He is judging the world. Others say that it is appropriate to recite the wording: Melech Ohaiv Tzedaka Oo'Mishpat all year round because concerning justice it is appropriate to use G-d's title of King because of the verse: Melech Ba'Mishpat Ya'Amid Eretz V'Ish Treumot Yi'Hersena V'Nasasi.

שולחן ערוך אורח חיים סימן קיח' - It is appropriate to end the Bracha of Hasheiva Shoftainu with the words: Melech Ohaiv Tzedaka Oo'Mishpat. From Rosh Hashonah until Yom Kippur one changes the ending to Melech Ha'Mishpat. Ramah: But if the prayer leader ends the Bracha with the words: Melech Ohaiv Tzedaka Oo'Mishpat, the prayer leader does not have to repeat the Bracha. The only circumstance when it is necessary for the prayer leader to repeat the Bracha is in a place where during the year they are accustomed to ending the Bracha with the words; Ha'Ail Ohaiv Tzedaka Oo'Mishpat.

מסכת ברכות דף יב' עמ' ב' - Rabbah Bar Chinana in the name of Rav said: All year round a person recites: Ha'Ail Ha'Kadosh; Melech Ohaiv Tzedaka Oo'Mishpat except during the Asara Yimei Teshuva when he recites Ha'Melech Ha'Kadosh and Ha'Melech Ha'Mishpat.

ספר שבולי הלקט סדר ראש השנה סימן שה' - We have the following version of the first chapter of Masechet Brachot: Rabbah Bar Chinana in the name of Rav said: All year round a person recites: Ha'Ail Ha'Kadosh; Ha'Ail Ha'Mishpat except during the Asara Yimei Teshuva when he recites Ha'Melech Ha'Kadosh and Ha'Melech Ha'Mishpat.

SUPPLEMENT

ונתנה תוקף

The First Time ונתנה תוקף Is Mentioned in Rabbinic Literature

ספר אור זרוע ח"ב (CE 1250–1180) – הלכות ראש השנה סימן רעו ד"ה מצאתי מכתב-מצאתי מכתב ידו של ה"ר אפרים מבונא בר יעקב. שר' אמנון ממגנצא יסד ונתנה תוקף על מקרה הרע שאירע לו וז"ל. מעשה בר' אמנון ממגנצא שהיה גדול הדור ועשיר ומיוחס ויפה תואר ויפה מראה והחלו השרים וההגמון לבקש ממנו שיהפך לדתם וימאן לשמוע להם ויהי כדברם אליו יום ויום ולא שמע להם ויפצר בו ההגמון ויהי כהיום בהחזיקם עליו ויאמר חפץ אני להועץ ולחשוב על הדבר עד שלשה ימים וכדי לדחותם מעליו אמר כן ויהי אך יצוא יצא מאת פני ההגמון שם הדבר ללבו על אשר ככה יצא מפיו לשון ספק שהיה צריך שום עצה ומחשבה לכפור באלקים חיים ויבוא אל ביתו ולא אבה לאכול ולשתות ונחלה ויבואו כל קרוביו ואוהביו לנחמו וימאן להתנחם כי אמר ארד אל ניבי אבל שאולה ויבך ויתעצב אל לבו ויהי ביום השלישי בהיותו כואב ודואג וישלח ההגמון אחריו ויאמר לא אלך ויוסף עוד הצר שלוח שרים רבים ונכבדים מאלה וימאן ללכת אליו ויאמר ההגמון מהרו את אמנון להביאו בעל כרחו וימהרו ויביאו אותו ויאמר לו מה זאת אמנון למה לא באת אלי למועד אשר יעדת לי להועץ ולהשיב לי דבר ולעשות את בקשתי ויען ויאמר אמנון אני את משפטי אחרון כי הלשון אשר דבר ותכזב לך דינה לחתכה כי חפץ היה ר' אמנון לקדש את ה' על אשר דבר ככה ויען ההגמון ויאמר לא כי הלשון לא אחתוך כי היטב דברה אלא הרגלים אשר לא באו למועד אשר דברת אלי אקציץ ואת יתר הגוף איסר ויצו הצורר ויקצצו את פרקי אצבעות ידיו ורגליו ועל כל פרק ופרק היו שואלין לו התחפוץ עוד אמנון להפך לאמונתו ויאמר לא ויהי ככלותם לקציץ צוה הרשע להשכיב את ר' אמנון במגן אחד וכל פרקי אצבעותיו בצידו וישלחהו לביתו הכי נקרא שמו ר' אמנון כי האמין בא-ל חי וסבל על אמונתו יסורין קשין מאהבה רק על הדבר שיעצא מפיו. אחר הדברים האלו קרב מועד והגיע ר"ה בקש מקרוביו לשאת אותו לבית הכנסת עם כל פרקי אצבעותיו המלוחים ולהשכיבו אצל ש"צ. ויעשו כן ויהי כאשר הגיע ש"צ לומר הקדושה וחיות אשר הנה א"ל ר' אמנון אמתן מעט ואקדש את השם הגדול ויען בקול רם ובכך לך תעלה קדושה כלומר שקדשתי את שמך על מלכותך ויחודך ואח"כ אמר ונתנה תוקף קדושת היום ואמר אמת כי אתה דיין ומוכיח כדי להצדיק עליו את הדין שיעלו לפניו אותן פרקי ידיו ורגליו וכן כל הענין והזכיר וחיותם יד כל אדם בו ותפקוד נפש כל חי שכך נגזר עליו בר"ה. וכשגמר כל הסילוק נסתלק ונעלם מן העולם לעין כל ואיננו כי לקח אותו אלקים ועליו נאמר מה רב טובך אשר צפנת ליראיך וגו'.

אחר הדברים והאמת אשר הועלה ר' אמנון ונתבקש בישיבה של מעלה ביום השלישי לטהרתו נראה במראות הלילה לרבנא קלונימוס בן רבנא משולם בן רבנא קלונימוס בן רבנא משה בן רבנא קלונימוס ולימד לו את הפיוט ההוא ונתנה תוקף קדושת היום ויצו עליו לשלוח אותו בכל התפוצות הגולה להיות לו עד וזכרון ויעש הגאון בן:

ספר המנהגים (טירנא) יום כיפור ד"ה שחרית משכימין-ונוהגין לומר לא-ל עורך דין קודם הסילוק מי יתנה תוקף.

לקט יושר חלק א (או"ח) עמוד קלג ענין ד-בנתנה תוקף, וכאבק פורח וכחלום יעוף, כאן יש להפסיק היטבת קודם שיתחיל ואתה מלך כי היכי דלא ליקו על יעוף. וכן דקדק מהר"ם להפסיק בין אל-הי העמים אלילים כצ"ל ועי' בטור או"ח סי' נ"א-אלו-הי שילה' והשם שמים עשה. וכן צריך להפסיק בין חי וקיים לאין קצבה. בהאוחז נכון להפסיק בין צל לש-די, וה"פ מי שהוא שלן בסתר דהוא ש-די. י"מ בצל לשון תוקף, כמו סר צלם מעליהם (במדבר י"ד, ט') ע"ד תוקפא.

The Origin of the Words of ונתנה תוקף

Many of the words found in ונתנה תוקף were borrowed from תנ"ך and דברי חז"ל as the following examples demonstrate.

אסתר פרק ט-(כט) ותכתב אסתר המלכה בת אביהיל ומרדכי היהודי את כל תקף לקים את אנרת הפורים הזאת השנית:

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יט עמוד א-מהיכן קורא אדם את המגילה וכו'. תניא, רבי שמעון בר יוחאי אומר: מבלילה ההוא. אמר רבי יוחנן: וכולן מקרא אחד דרשו: ותכתב אסתר המלכה... ומרדכי היהודי את כל תקף. מאן דאמר כולה - תוקפו של אחשורוש, ומאן דאמר מאיש יהודי - תוקפו של מרדכי, ומאן דאמר מאחר הדברים האלה - תוקפו של המן, ומאן דאמר מבלילה ההוא - תוקפו של נס. רב הונא אמר מהכא: ומה ראו על ככה ומה הגיע אליהם, מאן דאמר כולה - מה ראה אחשורוש שנשתמש בכלים של בית המקדש - על ככה - משום דחשיב שבעים שנין ולא איפרוק. ומה הגיע אליהם - דקטל ושתי, ומאן דאמר מאיש יהודי, מה ראה מרדכי דאיקני בהמן - על ככה - דשוי נפשיה עבודה זרה, ומה הגיע אליהם - דאתרחיש ניסא. ומאן דאמר מאחר הדברים האלה, מה ראה המן שנתקנא בכל היהודים - על ככה משום דמרדכי לא יכרע ולא ישתחוה, ומה הגיע אליהם - ותלו אתו ואת בניו על העץ, ומאן דאמר מבלילה ההוא, מה ראה אחשורוש להביא את ספר הזכרונות - על ככה - דזמינתיה אסתר להמן בהדיה, ומה הגיע אליהם - דאתרחיש ניסא. אמר רבי

להבינ את התפלה

חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: הלכה כדברי האומר כולה. ואפילו למאן דאמר מאיש יהודי – צריכה שתהא כתובה כולה.

אוצר המדרשים (אייזנשטיין) עמוד תז' ד"ה אמר רבי עקיבא-אמר רבי עקיבא אלו כ"ב אותיות שבהן נתנה תורה לשבטי ישראל, והן הקוקין בעט שלהבת על כתר נורא ואיום של הקב"ה, ובשעה שבקש הקב"ה לבראות העולם מיד ירדו כולם ועמדו לפני הקב"ה, זה אומר לפניו בי תברא את העולם וזה אומר לפניו בי תברא את העולם.

במדבר פרק כד – (ז) יזל מים מדליו וזרעו במים רבים וירם מאנג מלכו ותנשא מלכתו.

ישעיהו פרק טז – (ה) והוכן בחסד כסא וישב עליו באמת באהל דוד שפט ודרש משפט ומהר צדק.

זוהר כרך ג (ויקרא) פרשת שמיני דף מ עמוד ב – כתיב (משלי כה) הגו סיגים מכסף ויצא לצורף כלי, הגו רשע לפני מלך ויכון בחסד כסאו, ת"ח בשעתא דאסגיאוי חייבין בעלמא כרסייא דמלכא קדישא אתתקנת בדינא ואסתאבת (ס"א ואשתאבת) (ס"א וקיימא) בדינא ושלחובוי אוקדין עלמא, ובשעתא דאתעברן חייביא מעלמא כדין ויכון בחסד כסאו בחסד ולא בדינא, מאי משמע, משמע דעלמא תתאה תליא בעלמא עלאה ועלמא עלאה לפום ארחי דעלמא תתאה.

'It is written: "Take away the wicked from before the king and his throne shall be established in loving kindness" (Prov.xxv, 3). When sinners are numerous in the world, the throne of the holy King is established in judgement and flames play around the world. But when the wicked are removed from the world, His throne is established in loving kindness and not in judgment. This shows that the lower world depends on the higher, and the higher is disposed according to the conduct of the lower.

משלי פרק כה – (ה) הגו רשע לפני מלך ויכון בצדק כסאו:

משנה מסכת תענית פרק ב משנה ד – על הראשונה הוא אומר מי שענה את אברהם בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' גואל ישראל על השניה הוא אומר מי שענה את אבותינו על ים סוף הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' זוכר הנשכחות

אסתר פרק ו – (א) בלילה ההוא נדדה שנת המלך ויאמר להביא את ספר הזכרונות דברי

הימים ויהיו נקראים לפני המלך.

מלכים א פרק יט-(יב) ואחר הרעש אש לא באש ה' ואחר האש קול דממה דקה.

תהלים פרק קד-(ז) מן גערתך ינוסון מן קול רעמד יחפזון.

רש"י תהלים פרק קד פסוק ז-(ז) מן גערתך ינוסון - כשאמרת (בראשית א) יקוו המים ומאותו הקול יחפזון ונקוו אל מקום אשר יסדת להם.

ישעיהו פרק יג-(ח) ונבהלו צירים וחבלים יאחזון כיולדה יחילון איש אל רעהו יתמהו פני להבים פניהם.

תהלים פרק מח-(ז) רעה אחותם שם חיל כיולדה.

ישעיהו פרק כד פסוק כא-והיה ביום ההוא יפקד ה' על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה.

משנה מסכת ראש השנה פרק א משנה ב - בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן בראש השנה כל באי העולם עוברין לפניו כבני מרון שנאמר (תהלים ל"ג) היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם ובהג נידונין על המים.

יחזקאל פרק לד-(יב) בבקרת רעה עדרו ביום היותו בתוך צאנו נפרשות כן אבקר את צאני והצלתי אתהם מכל המקומת אשר נפצו שם ביום ענן וערפל.

איוב פרק לד-(כט) והוא ישקט ומי ירשע ויסתר פנים ומי ישורנו ועל גוי ועל אדם יחד.

בראשית פרק לז-(לג) ויכירה ויאמר כתנת בני חיה רעה אכלתהו טרף טרף יוסף.

תהלים פרק קד-(ט) גבול שמת בל יעברון בל ישובון לכסות הארץ.

תהלים פרק קד-(ל) תשלח רוחך יבראון ותחדש פני אדמה.

דניאל פרק יא-(מה) ויטע אהלי אפרנו בין ימים להר צבי קדש ובא עד קצו ואין עוזר לו.

להבין את התפלה

תהלים פרק כז-(ו) ועתה ירום ראשי על איבי סביבותי ואזבחה באהלו זבחי תרועה אשירה ואזמרה לה'.

תהלים פרק קג-(טו) אנוש כחציר ימיו כציץ השדה כן יציץ.

ישעיהו פרק מ (ו) קול אמר קרא ואמר מה אקרא כל הבשר חציר וכל חסדו כציץ השדה:
(ז) יבש חציר נבל ציץ כי רוח ה' נשבה בו אכן חציר העם.
(ח) יבש חציר נבל ציץ ודבר אלקינו יקום לעולם.

תהלים פרק קמד-(ד) אדם להבל דמה ימיו כצל עובר.

איוב פרק ז-(ט) בלה ענן וילך בן יורד שאול לא יעלה.

איוב פרק כ-(ח) בחלום יעוף ולא ימצאוהו וידד כחזיון לילה.